HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

10 septembrie 2009 *

În cauzele conexate C-445/07 P și C-455/07 P,

având ca obiect două recursuri formulate în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție, introduse la 28 septembrie 2007 și la 5 octombrie 2007,

Comisia Comunităților Europene, reprezentată de domnul L. Flynn, în calitate de agent, asistat de A. Dal Ferro, avvocato, cu domiciliul ales în Luxemburg,

recurentă în cauza C-445/07 P,

cealaltă parte în proces fiind:

Ente per le Ville Vesuviane, cu sediul în Napoli (Italia), reprezentat de E. Soprano, avvocato,

reclamant în primă instanță,

* Limba de procedură: italiana.

și

Ente per le Ville Vesuviane, cu sediul în Napoli (Italia), reprezentat de E. Soprano, avvocato,

recurentă în cauza C-455/07 P,

cealaltă parte în proces fiind:

Comisia Comunităților Europene, reprezentată de domnul L. Flynn, în calitate de agent, asistat de A. Dal Ferro, avvocato, cu domiciliul ales în Luxemburg,

pârâtă în primă instanță,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul P. Jann, președinte de cameră, domnii M. Ilešič, A. Tizzano, A. Borg Barthet și J.-J. Kasel (raportor), judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,
grefier: domnul R. Grass,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 12 februarie 2009,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin recursul formulat, Comisia Comunităților Europene solicită anularea Hotărârii Tribunalului de Primă Instanță al Comunităților Europene din 18 iulie 2007, Ente per le Ville Vesuviane/Comisia (T-189/02, denumită în continuare „hotărârea atacată”), prin care Tribunalul a respins excepția de inadmisibilitate invocată de aceasta.

2 Prin recursul formulat, Ente per le Ville Vesuviane (denumit în continuare „Ente”) solicită anularea hotărârii atacate, prin care Tribunalul a respins acțiunea sa având ca obiect anularea Deciziei D (2002) 810111 a Comisiei din 13 martie 2002 privind încetarea acordării contribuției financiare din Fondul european de dezvoltare regională (FEDR) cu titlu de investiție în infrastructură în Campania (Italia) privind un sistem integrat de valorificare în scopuri turistice a trei vile vezuviene (denumită în continuare „decizia în litigiu”).

Cadrul juridic

3 FEDR a fost creat prin Regulamentul (CEE) nr. 724/75 al Consiliului din 18 martie 1975 (JO L 73, p. 1 și rectificare în JO L 110, p. 44), modificat de mai multe ori și ulterior înlocuit, începând cu 1 ianuarie 1985, cu Regulamentul (CEE) nr. 1787/84 al Consiliului din 19 iunie 1984 (JO L 169, p. 1). În 1988, regimul fondurilor structurale a fost reformat prin Regulamentul (CEE) nr. 2052/88 al Consiliului din 24 iunie 1988 privind misiunile

fondurilor structurale și eficiența acestora și privind coordonarea activităților între acestea și cu operațiunile Băncii Europene de Investiții și ale altor instrumente financiare existente (JO L 185, p. 9).

4 La 19 decembrie 1988, Consiliul a adoptat Regulamentul (CEE) nr. 4254/88 privind dispozițiile de aplicare a Regulamentului nr. 2052/88 în ceea ce privește Fondul european de dezvoltare regională (JO L 374, p. 15). Regulamentul nr. 4254/88 a înlocuit Regulamentul nr. 1787/84. Acesta a fost modificat prin Regulamentul (CEE) nr. 2083/93 al Consiliului din 20 iulie 1993 (JO L 193, p. 34).

5 Articolul 12 din Regulamentul nr. 4254/88, intitulat „Dispoziții tranzitorii", prevede:

„Părțile din sumele angajate cu titlu de contribuție pentru proiectele stabilite de Comisie înainte de 1 ianuarie 1989 în sarcina FEDR, și care nu au făcut obiectul unei cereri de plată definitive adresate Comisiei anterior datei de 31 martie 1995, sunt dezangajate din oficiu de către aceasta până cel mai târziu la 30 septembrie 1995, fără a aduce atingere proiectelor care fac obiectul unei suspendări pentru motive judiciare." [traducere neoficială]

Istoricul cauzei

6 Situația de fapt aflată la originea litigiului este prezentată la punctele 4-16 din hotărârea atacată după cum urmează:

„4 Reclamanta este un consorțiu care include statul italian, regiunea Campania, provincia Napoli, precum și mai multe comune. Aceasta are personalitate juridică de drept public. Reclamanta a fost constituită prin Legea italiană nr. 578 din 29 iulie

1971 în vederea asigurării protecției și a valorificării ansamblurilor arhitecturale constituite din vilele vezuviene din secolul al XVIII-lea și din dependințele acestora (parcuri, grădini și edificii anexe).

5 Conform indicațiilor oferite de reclamantă și necontestate de Comisie, în anul 1986 statul italian a solicitat acestei instituții, la cererea reclamantei, acordarea unei contribuții din FEDR în vederea realizării unei investiții în infrastructură având ca obiect un sistem integrat de valorificare a parcului inferior al vilei Favorita, a grădinii aparținând vilei Ruggiero și a complexului arhitectural al vilei Campolieto. Prima dintre aceste vile vezuviene aparține domeniului statului italian. Celelalte două sunt proprietatea reclamantei.

6 Prin Decizia C (86) 2029/120 din 18 decembrie 1986, adresată Republicii Italiene, Comisia a acordat o contribuție financiară din FEDR (nr. 86/05/04/054) în cuantum maxim de 7,5 miliarde de lire italiene (ITL), reprezentând 50 % din cheltuielile eligibile, pentru o investiție în infrastructură privind sistemul menționat mai sus de valorificare în scopuri turistice a vilelor Campolieto, Favorita și Ruggiero (denumită în continuare «decizia de acordare»).

7 În această decizie, reclamanta era desemnată în același timp drept beneficiara ajutorului (al treilea considerent și articolul 3) și drept responsabilă cu cererea de contribuție financiară și cu realizarea proiectului (anexa la decizie). Conform scadențarului cuprins în anexa la această decizie, perioada de eligibilitate a cheltuielilor referitoare la realizarea acestui proiect începea în ianuarie 1987 și se încheia în iunie 1990. Conform articolului 4 din decizia menționată, Comisia putea să reducă sau să anuleze contribuția din FEDR, în cazul nerespectării condițiilor menționate în această decizie, inclusiv a celor referitoare la scadențarul de realizare a proiectului. Se prevedea că în acest caz, Comisia ar putea solicita restituirea totală sau parțială a ajutorului deja plătit «beneficiarului deciziei». Reducerile, anulările sau cererile de rambursare nu ar putea interveni decât «după ce beneficiarul [ar fi] avut posibilitatea de a-și prezenta observațiile în termenul prevăzut în acest sens de Comisie» (articolul 4).

8 În executarea acestei decizii și la solicitarea autorităților italiene, în 1988 și, respectiv, în 1990, s-au plătit două avansuri în cuantum de 3 miliarde ITL fiecare.

9 Prin scrisoarea din 29 martie 1995, statul italian a solicitat o prelungire a termenului de prezentare a cererilor de plată definitivă, stabilit la 31 martie 1995 conform articolului 12 din Regulamentul nr. 4254/88, susținând că lucrările fuseseră suspendate ca urmare a unor «măsuri judiciare de natură diversă» sau ca urmare a «unor litigii cu persoanele expropriate».

10 Prin scrisoarea din 15 februarie 2000, autoritățile italiene au amintit că solicitaseră o prelungire a termenului menționat mai sus. În plus, acestea au solicitat plata în cel mai scurt timp a unui nou avans, susținând că valoarea cheltuielilor efectuate până la momentul respectiv a fost net superioară avansurilor deja plătite. În susținerea cererilor lor, acestea au transmis Comisiei un raport, din data de 16 iunie 1999, întocmit în urma unui control al proiectului efectuat prin grija acestora. Raportul respectiv cuprindea următoarele indicații: «data încetării plăților» pentru lucrările privind vila Campolieto: 1994; «data finalizării lucrărilor (efectivă)» privind vila Ruggiero: 1994 și «data finalizării lucrărilor (efectivă)» a [primei] tranșe a lucrărilor privind vila Favorita: 1993. La rubrica intitulată «Motive judiciare care au determinat suspendarea», acest raport prevedea, referitor la vila Campolieto, că «nu [au] existat probleme judiciare». Cu privire la vila Ruggiero, acesta menționa «procedurile de evacuare a ocupanților grădinii». În privința finalizării lucrărilor referitoare la vila Favorita, acesta menționa «obținerea concesiunii definitive a domeniului și expulzarea ocupanților ilegali și a containerelor care adăposteau persoanele afectate de cutremur». Pe de altă parte, acest raport arăta că eventuala neplată a contribuției comunitare «i-ar putea crea dificultăți financiare serioase [reclamantei] în cazul în care aceasta nu ar putea-o compensa prin identificarea altor finanțări externe (de exemplu, includerea eventuală a proiectului în [cadrul comunitar de sprijin] Campania 94/99), având în vedere că [reclamanta] nu dispun[ea] de resurse proprii care să poată înlocui resursele menționate mai sus».

11 Prin scrisoarea din 8 martie 2001, autoritățile italiene au prezentat o cerere de plată a soldului.

12 Prin scrisoarea din 12 octombrie 2001, Comisia a comunicat autorităților italiene o propunere de încetare a acordării contribuției financiare din FEDR. După ce a arătat că nu rezulta din dosarul care îi fusese transmis că evenimentele menționate în raportul din 16 iunie 1999 (a se vedea punctul 10 de mai sus) au dat naștere unor proceduri judiciare, Comisia a indicat în această scrisoare că, în lipsa unor motive judiciare în sensul articolului 12 din Regulamentul nr. 4254/88, încetase acordarea contribuției financiare în temeiul cererii de plată din 9 aprilie 1990, având în vedere că aceasta constituia ultima cerere de plată transmisă anterior datei de 31 martie 1995. Comisia a precizat că respectivele cheltuieli declarate au fost considerate eligibile în limita a 2,8 miliarde ITL, astfel încât contribuția datorată din FEDR a fost în cuantum de 1,4 miliarde ITL. În consecință, Comisia a stabilit valoarea sumei care trebuie recuperată la 4,6 miliarde ITL și a prevăzut dezangajarea soldului în cuantum de 1,5 miliarde ITL. Pe de altă parte, Comisia a indicat: «Având în vedere că încetarea acordării contribuției poate avea o consecință financiară pentru beneficiar sau pentru beneficiarii finali, vă invităm în mod oficial să vă asigurați că aceștia sunt informați corespunzător și că li se acordă posibilitatea de a-și prezenta punctul de vedere cu privire la elementele reținute împotriva acestora, pe care se întemeiază decizia atacată. Am aprecia dacă ne puteți transmite informațiile referitoare la aceste aspecte.» În plus, Comisia a invitat autoritățile italiene să transmită observații în termen de două luni, în cazul în care nu ar fi de acord cu această propunere de încetare a acordării contribuției.

13 Prin scrisoarea din 21 noiembrie 2001, autoritățile italiene au răspuns că «[e]fectul financiar al [recuperării unei părți din primele două tranșe ale contribuției, în cuantum de 4,6 miliarde ITL], asupra bugetului beneficiarului final […] se [dovedea] a fi foarte oneros, având în vedere că acesta utiliza[se] resursele deja plătite de Comisie în vederea realizării complete a lucrărilor prevăzute, și aceasta cu convingerea că cererea […] de prelungire a termenelor [pentru prezentarea cererilor de plată definitivă] ar primi un răspuns favorabil». În această privință, autoritățile italiene au susținut că rezultă din raportul din 16 iunie 1999 că realizarea proiectului era împărțită în trei tranșe funcționale, dintre care doar una, și anume cea referitoare la finalizarea lucrărilor privind vila Favorita, suferise întârzieri de realizare pentru care autoritățile italiene au solicitat o suspendare a termenului de prezentare a cererii de plată definitivă. În schimb, cheltuielile aferente primelor

două tranșe ale lucrărilor, referitoare la vilele Campolieto și Ruggiero, în cuantum de 7 996 087 050 ITL, au fost suportate înainte de 31 martie 1995 și nu au făcut obiectul unor cereri de prelungire specifice.

14 Prin scrisoarea din 13 martie 2002, Comisia a comunicat autorităților italiene decizia sa definitivă de încetare a acordării contribuției financiare în discuție, în temeiul ultimei declarații de cheltuieli care îi fusese transmisă anterior datei de 31 martie 1995, în urma celor indicate în propunerea de încetare din 12 octombrie 2001 [Decizia D (2002) 810111, denumită în continuare «decizia atacată»]. Această decizie a fost transmisă reclamantei de autoritățile italiene prin fax la 9 aprilie 2002.

15 În decizia atacată, Comisia a arătat că «[nu îi] parveniseră observațiile beneficiarului final». În plus, aceasta a subliniat că autoritățile italiene nu au contestat refuzul acesteia de a recunoaște că evenimentele invocate în raportul din 16 iunie 1999 (a se vedea punctul 12 de mai sus) constituiau «motive judiciare» în sensul articolului 12 din Regulamentul nr. 4254/88. Pe de altă parte, Comisia a justificat respingerea cererii acestora de admitere a cheltuielilor privind două tranșe de lucrări (vila Campolieto și vila Ruggiero), care au fost suportate înainte de 31 martie 1995, dar care au fost declarate ulterior acestei date, susținând că cererea de prelungire prezentată de aceste autorități prin scrisoarea din 29 martie 1995 se referea la soldul contribuției financiare (1,5 miliarde ITL) în totalitate. Astfel, în cererea de prelungire nu s-a precizat că aceasta se referea doar la un lot determinat de lucrări, precum au susținut autoritățile italiene în scrisoarea din 21 noiembrie 2001.

16 În aceeași decizie, Comisia a semnalat, în sfârșit, că «nici decizia [atacată] și nici vreo altă dispoziție de drept comunitar nu au împiedic[at] statul membru să decidă să nu recupereze sumele deja plătite din proprie inițiativă». Pe de altă parte, Comisia a solicitat «în mod oficial» autorităților italiene să îl informeze pe beneficiarul final cu privire la decizia atacată, prin trimiterea unei scrisori recomandate cu confirmare de primire. În această privință, Comisia a evidențiat că, «în măsura în care beneficiarul final [putea] fi vizat în mod direct și individual prin decizi[a] [atacată], acesta [ar]

putea să formuleze o acțiune la Tribunal într-[un] termen de două luni, majorat cu [10] zile pentru considerente de distanță».”

Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată

7 Prin cererea depusă la grefa Tribunalului la 18 iunie 2002, Ente a formulat o acțiune având ca obiect anularea deciziei în litigiu.

8 În susținerea acțiunii sale, Ente a invocat o serie de motive întemeiate pe încălcarea articolului 12 din Regulamentul nr. 4254/88, pe încălcarea dreptului la apărare și pe nemotivare, precum și pe lipsa de investigare din partea Comisiei.

9 În memoriul său în apărare, Comisia a invocat inadmisibilitatea acțiunii, susținând că Ente nu era vizată în mod direct prin decizia în litigiu în sensul articolului 230 al patrulea paragraf CE.

10 În cadrul hotărârii atacate, Tribunalul a respins excepția de inadmisibilitate invocată de Comisie și a declarat acțiunea admisibilă.

11 După ce a amintit condițiile în care o persoană fizică sau juridică poate fi considerată ca fiind „vizată în mod direct de o decizie” în sensul articolului 230 al patrulea paragraf CE, Tribunalul a considerat că situația juridică a Ente diferea în mod semnificativ de cea a reclamantelor în mai multe cauze în care s-au pronunțat hotărâri ale Curții prin care s-a stabilit că acestea din urmă nu erau afectate direct (a se vedea Hotărârea din 2 mai 2006,

Regione Siciliana/Comisia, C-417/04 P, Rec., p. I-3881, și Hotărârea din 22 martie 2007, Regione Siciliana/Comisia, C-15/06 P, Rep., p. I-2591).

12 În primul rând, Tribunalul a subliniat, la punctul 43 din hotărârea atacată, că, în mod contrar deciziilor de acordare a contribuțiilor comunitare în discuție în cauzele în care s-au pronunțat Hotărârile citate anterior din 2 mai 2006 și din 22 martie 2007, Regione Siciliana/Comisia, în care Regione Siciliana fusese menționată doar în calitate de autoritate responsabilă cu cererea de contribuție financiară sau de autoritate responsabilă cu realizarea proiectului, decizia de acordare în discuție în speță o menționa pe Ente, atât la articolul 3, cât și în al treilea considerent, ca fiind atât autoritate responsabilă cu realizarea proiectului, cât și beneficiară a contribuției comunitare.

13 În al doilea rând, acesta a arătat, la punctele 44 și 48 din hotărârea atacată, că autoritățile italiene își manifestaseră, în speță, în mod clar intenția de a nu interveni în susținerea beneficiarului în vederea atenuării consecințelor financiare ale unei eventuale reduceri a contribuției comunitare, astfel încât posibilitatea ca Republica Italiană să preia în sarcina bugetului său costul financiar corespunzător cuantumului finanțării comunitare desființate era pur teoretică.

14 La punctele 51 și 52 din hotărârea atacată, Tribunalul a adăugat că, în mod contrar situației reclamantei în cauza SLIM Sicilia/Comisia (Ordonanța Tribunalului din 6 iunie 2002, T-105/01, Rec., p. II-2697), reclamanta în speță era menționată nominal în decizia de acordare ca fiind beneficiara contribuției comunitare și era expres autorizată să prezinte observații Comisiei anterior adoptării oricărei decizii definitive. Necesitatea asigurării protecției jurisdicționale a garanțiilor procedurale astfel conferite confirmă dreptul reclamantei de a i se recunoaște calitatea procesuală activă pentru a acționa împotriva deciziei în litigiu.

15 În ceea ce privește fondul, Tribunalul a respins, pentru motivele menționate la punctele 62-77 și 87-100, precum și la punctul 101 din hotărârea atacată, cele trei motive invocate de Ente ca fiind nefondate.

Concluziile părților în recursuri

Recursul introdus de Comisie (cauza C-445/07 P)

16 Comisia solicită Curții:

— anularea hotărârii atacate în măsura în care prin aceasta se declară admisibilă acțiunea în anulare formulată de Ente;

— declararea drept inadmisibilă a acțiunii în anulare formulate de Ente împotriva deciziei în litigiu;

— obligarea Ente la plata cheltuielilor de judecată.

17 Ente solicită Curții:

— conexarea cauzei C-445/07 P, în care Comisia este recurentă în recurs, și a cauzei C-455/07 P, în care Ente este intimat în recurs, aceste cauze fiind conexe din punctul de vedere al obiectului și al subiectului;

— declararea drept nefondat și respingerea recursului Comisiei;

— admiterea recursului declarat de Ente în cauza C-455/07 P, conform concluziilor formulate în acest recurs;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată aferente celor două cauze de recurs și cauzei în primă instanță, T-189/02.

Recursul introdus de Ente (cauza C-455/07 P)

18 Ente solicită Curții:

— anularea în parte a hotărârii atacate, conform motivelor de recurs prezentate mai sus, și, în consecință, declararea nulității deciziei în litigiu;

— în subsidiar, anularea în parte a hotărârii atacate, conform motivelor de recurs prezentate mai sus, și trimiterea cauzei la Tribunal pentru a se pronunța asupra fondului prezentului litigiu în lumina indicațiilor pe care Curtea va dori să le ofere în acest sens;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată aferente atât prezentului proces, cât și procesului în primă instanță privind cauza T-189/02.

19 Comisia solicită Curții:

— declararea drept inadmisibil și/sau nefondat a recursului formulat de Ente împotriva hotărârii atacate;

— obligarea Ente la plata cheltuielilor de judecată aferente prezentului proces și procesului în primă instanță.

20 Prin Ordonanța președintelui Curții din 12 martie 2008, cauzele C-445/07 P și C-455/07 P au fost reunite pentru buna desfășurare a procedurii orale și în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la recursuri

Cu privire la recursul Comisia/Ente (C-445/07 P)

Argumentele părților

21 Cu titlu introductiv, Comisia apreciază că, în conformitate cu articolul 56 primul paragraf din Statutul Curții, are dreptul să declare recurs în anulare împotriva hotărârii atacate, în măsura în care Tribunalul a pus capăt unui incident de procedură privind problema inadmisibilității acțiunii, în pofida faptului că aceasta a obținut câștig de cauză, întrucât prin hotărârea atacată a respins ca neîntemeiată acțiunea formulată de Ente.

22 În această privință, Comisia precizează că Hotărârea din 26 februarie 2002, Consiliul/Boehringer (C-23/00 P, Rec., p. I-1873), și Hotărârea din 22 februarie 2005, Comisia/max.mobil (C-141/02 P, Rec., p. I-1283), îi sunt aplicabile, deși aceasta a invocat excepția inadmisibilității în cadrul memoriului său în apărare, și nu prin înscris separat, astfel cum se prevede la articolul 114 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Tribunalului.

23 În susținerea recursului său, Comisia invocă un singur motiv, prin care se solicită constatarea faptului că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept îndepărtându-se în speță de la jurisprudența constantă a Curții referitoare la noțiunea „persoană vizată în mod direct", prevăzută la articolul 230 al patrulea paragraf CE.

24 În mod greșit Tribunalul a invocat anumite elemente care ar distinge situația Ente de cea a reclamantelor în cauzele în care s-au pronunțat Hotărârile citate anterior din 2 mai 2006 și din 22 martie 2007, Regione Siciliana/Comisia.

25 Comisia consideră, mai întâi, că împrejurarea că Ente a fost desemnat nominal în cadrul deciziei de acordare drept beneficiarul final al contribuției comunitare, spre deosebire de reclamantele în cauzele în care s-au pronunțat Hotărârile citate anterior din 2 mai 2006 și din 22 martie 2007, Regione Siciliana/Comisia, care erau menționate în acestea drept autoritate responsabilă cu cererea de contribuție financiară, respectiv drept autoritate responsabilă cu realizarea proiectului, nu poate fi luată în considerare în vederea stabilirii efectului „direct" în sensul articolului 230 al patrulea paragraf CE.

26 În plus, distincția efectuată de Tribunal între beneficiarul final și responsabilul proiectului ar fi contrară logicii și terminologiei regimului fondurilor structurale, care se întemeiază pe o corelație strânsă între cele două funcții. În această privință, Comisia amintește că beneficiarul unei contribuții acordate statului membru are dreptul să primească această contribuție nu în temeiul deciziei comunitare, ci doar prin efectul dispozițiilor naționale adoptate în urma acestei decizii.

27 În plus, în vederea analizei admisibilității acțiunii în temeiul articolului 230 al patrulea paragraf CE, ar fi lipsit de relevanță faptul că, în speță, autoritățile italiene și-au manifestat intenția de a repercuta consecințele financiare ale deciziei în litigiu asupra beneficiarului final. Astfel, în opinia Comisiei, simpla existență la nivelul statelor membre destinatare ale acestei decizii a unei puteri de apreciere cu privire la punerea în aplicare a acesteia este suficientă pentru a exclude faptul că decizia menționată ar putea avea vreun efect direct asupra persoanelor care nu sunt destinatarele acesteia [a se vedea în special Ordonanța Tribunalului SLIM Sicilia/Comisia, citată anterior, și Ordonanța Tribunalului din 8 iulie 2004, Regione Siciliana/Comisia, T-341/02, Rec., p. II-2877].

28 În sfârșit, Comisia susține că, prin recunoașterea, la punctul 52 din hotărârea atacată, a calității procesuale active a Ente ca urmare a necesității de a-i asigura o protecție jurisdicțională efectivă a garanțiilor procedurale conferite prin decizia de acordare, Tribunalul s-ar fi situat în contradicție cu jurisprudența constantă a Curții potrivit căreia unei persoane fizice sau juridice care nu îndeplinește condițiile stabilite la articolul 230 al patrulea paragraf CE nu i se poate recunoaște, în numele principiului protecției jurisdicționale efective, dreptul de a introduce o acțiune în anularea unui act comunitar adresat unei alte persoane (a se vedea Hotărârea din 25 iulie 2002, Unión de Pequeños Agricultores/Consiliul, C-50/00 P, Rec., p. I-6677, și Hotărârea din 1 aprilie 2004, Comisia/Jégo-Quéré, C-263/02 P, Rec., p. I-3425).

29 Potrivit aceleiași jurisprudențe, revine statelor membre să prevadă un sistem de căi de atac și de proceduri care să permită asigurarea respectării dreptului la o protecție jurisdicțională efectivă. În consecință, Ente ar fi trebuit să invoce lipsa de validitate a deciziei în litigiu în fața instanțelor naționale, invitându-le să adreseze o întrebare preliminară cu privire la validitate, în temeiul articolului 234 CE.

30 Ente apreciază, dimpotrivă, că în mod întemeiat Tribunalul a reținut în favoarea sa calitatea de persoană vizată în mod direct, în sensul articolului 230 al patrulea paragraf CE.

31 Cu privire, mai întâi, la calitatea de beneficiar al unei finanțări comunitare, Ente consideră că rezultă în mod clar din interpretarea *a contrario* a punctului 67 din Ordonanța Tribunalului Regione Siciliana/Comisia, citată anterior, că beneficiarul final al unei contribuții financiare este vizat în mod direct de o decizie de desființare sau de reducere a respectivei contribuții. Această interpretare este conformă jurisprudenței în materie de ajutoare de stat, în temeiul căreia beneficiarii de ajutoare interzise sau reduse prin decizii ale Comisiei sunt vizați în mod direct prin aceste decizii și pot acționa în vederea anulării acestora în temeiul articolului 230 al patrulea paragraf CE (a se vedea în special Hotărârea din 19 octombrie 2000, Italia și Sardegna Lines/Comisia, C-15/98 și C-105/99, Rec., p. I-8855, punctele 34-36, precum și Hotărârea din 29 aprilie 2004, Italia/Comisia, C-298/00 P, Rec., p. I-4087, punctul 39).

32 Ente apreciază că logica regimului fondurilor structurale invocată de Comisie este inoperantă în cadrul examinării prezentei acțiuni, întrucât normele care prevăd principiul fuziunii între funcțiile de autoritate responsabilă și de beneficiar final se aplică unor perioade de programare ulterioare celei în discuție în speță. În acest context, ar fi inutil să se facă referire la dispoziții naționale adoptate în urma deciziei de acordare a contribuției financiare, întrucât astfel de măsuri nu pot avea nici cel mai mic efect asupra dreptului conferit Ente, beneficiarul contribuției în discuție, de către Comisie.

33 În continuare, Ente refuză argumentația Comisiei cu privire la existența unei puteri discreționare a autorităților italiene. În această privință, Comisia invocă în principal că raționamentul Tribunalului este întemeiat în măsura în care decizia în litigiu a avut drept consecință, în plus față de obligația de restituire a sumelor primite în mod nejustificat, dezangajarea unei sume inițial acordate, dar neplătite. Or, o astfel de dezangajare ar produce efecte directe față de Ente, beneficiarul finanțării, fără a fi necesară o intervenție a autorităților italiene cu privire la aceasta.

34 În orice caz, astfel cum aceasta rezultă atât din Ordonanța Tribunalului Regione Siciliana/Comisia, citată anterior, cât și din Concluziile avocatului general Ruiz-Jarabo Colomer prezentate în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 2 mai 2006, Regione Siciliana/Comisia, citată anterior, atunci când puterea de apreciere a autorităților naționale este de natură teoretică, din moment ce nu există niciun dubiu cu privire la voința autorităților naționale care au sarcina aplicării deciziei comunitare, reclamantul

este direct afectat. Or, această situație se regăsește în speță, având în vedere că autoritățile italiene au comunicat în mod oficial Comisiei, prin scrisoarea din 21 noiembrie 2001, intenția acestora de a recupera de la Ente sumele care trebuie restituite Comisiei în cazul unei decizii de încetare a acordării contribuției. În consecință, între decizia în litigiu și consecințele acesteia asupra beneficiarului contribuției financiare nu s-ar interpune nicio voință autonomă a autorităților menționate.

35 În sfârșit, în ceea ce privește raționamentul urmat de Tribunal cu privire la principiul protecției jurisdicționale efective, Ente amintește că, în temeiul deciziei de acordare, beneficia de dreptul de a fi ascultat și că acest drept a fost încălcat de Comisie în cadrul adoptării deciziei în litigiu. Existența acestui drept ar contribui de altfel să demonstreze stabilirea unei legături directe între decizia Comisiei și poziția Ente.

36 Contrar afirmațiilor Comisiei, prin admiterea acțiunii în primă instanță, Tribunalul nu dorit în niciun caz să creeze o cale jurisdicțională extraordinară, ci a aplicat în mod corect articolul 230 CE.

37 Ente subliniază că respectiva cale de atac sugerată de Comisie, prin care se urmărește invocarea lipsei de validitate a deciziei în litigiu în fața instanțelor italiene, invitându-le să adreseze o întrebare preliminară în temeiul articolului 234 CE, ar conduce, în realitate, la inadmisibilitatea acestei proceduri. Astfel, conform unei jurisprudențe constante (Hotărârea din 14 decembrie 1962, Confédération nationale des producteurs de fruits et légumes și alții/Consiliul, 16/62 și 17/62, Rec., p. 901, precum și Hotărârea Unión de Pequeños Agricultores/Consiliul, citată anterior), competența Curții în cadrul articolului 234 primul paragraf litera (b) CE se limitează doar la actele având un domeniu de aplicare normativ sau general. În consecință, decizia în litigiu, în calitate de act cu domeniu de aplicare individual, nu poate să facă obiectul unei trimiteri preliminare.

38 Pe de altă parte, a admite că reclamantul se poate opune executării deciziei în litigiu în fața instanțelor naționale întemeindu-se pe nelegalitatea acesteia ar echivala cu recunoașterea posibilității acestuia de a eluda caracterul definitiv pe care această decizie

îl are în privința sa după expirarea termenelor de introducere a acțiunilor astfel cum sunt menționate la articolul 230 al cincilea paragraf CE.

Aprecierea Curții

39 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, în temeiul articolului 56 al doilea paragraf din Statutul Curții de Justiție, recursul poate fi introdus de oricare parte ale cărei concluzii au fost respinse, în totalitate sau în parte.

40 Conform unei jurisprudențe constante, este admisibil recursul introdus împotriva unei hotărâri a Tribunalului atunci când acesta a respins o excepție de inadmisibilitate ridicată de o parte cu privire la o acțiune, în condițiile în care, în cadrul aceleiași hotărâri, Tribunalul a respins această acțiune ca nefondată (Hotărârea Consiliul/Boehringer, citată anterior, punctul 50, Hotărârea Comisia/max.mobil, citată anterior, punctele 50 și 51, precum și Hotărârea din 7 iunie 2007, Wunenburger/Comisia, C-362/05 P, Rep., p. I-4333, punctul 37).

41 Este cert că în speță Comisia a invocat, astfel cum rezultă de la punctul 23 din hotărârea atacată, o excepție de inadmisibilitate în fața Tribunalului, că această excepție a fost respinsă la punctul 53 din hotărârea respectivă și că, în continuarea hotărârii menționate, acțiunea formulată de Ente a fost respinsă ca nefondată.

42 Pentru a se pronunța asupra temeiniciei recursului introdus de Comisie, trebuie subliniat că, în temeiul articolului 230 al patrulea paragraf CE, o entitate regională sau locală poate, în măsura în care beneficiază de personalitate juridică în temeiul dreptului național, să formuleze o acțiune împotriva deciziilor a căror destinatară este și împotriva deciziilor care, deși au fost adoptate sub forma unui regulament sau a unei decizii adresate unei alte persoane, o privesc în mod direct și individual (a se vedea

Hotărârea din 22 noiembrie 2001, Nederlandse Antillen/Consiliul, C-452/98, Rec., p. I-8973, punctul 51, și Hotărârea din 10 aprilie 2003, Comisia/Nederlandse Antillen, C-142/00 P, Rec., p. I-3483, punctul 59).

43 Întrucât decizia în litigiu a fost notificată de Comisie Republicii Italiene, trebuie verificat dacă Ente are dreptul să formuleze o acțiune în anulare împotriva deciziei menționate și, mai precis, dacă aceasta este vizată în mod direct și individual de decizie.

44 În măsura în care nu s-a contestat că Ente a fost vizată în mod individual de decizia în litigiu, analiza Tribunalului s-a limitat la problema afectării directe.

45 În această privință, conform unei jurisprudențe constante, condiția potrivit căreia o persoană fizică sau juridică trebuie să fie vizată în mod direct prin decizia care face obiectul acțiunii, astfel cum este prevăzută la articolul 230 al patrulea paragraf CE, impune îndeplinirea a două criterii cumulative, și anume ca, în primul rând, măsura comunitară contestată să producă în mod direct efecte asupra situației juridice a particularului și, în al doilea rând, să nu lase nicio putere de apreciere destinatarilor care sunt însărcinați cu punerea sa în aplicare, aceasta având un caracter pur automat și decurgând doar din reglementarea comunitară, fără aplicarea altor norme intermediare (a se vedea Hotărârea din 5 mai 1998, Glencore Grain/Comisia, C-404/96 P, Rec., p. I-2435, punctul 41, Hotărârea din 29 iunie 2004, Front national/Parlamentul European, C-486/01 P, Rec., p. I-6289, punctul 34, Hotărârea din 2 mai 2006, Regione Siciliana/Comisia, citată anterior, punctul 28, și Hotărârea din 22 martie 2007, Regione Siciliana/Comisia, citată anterior, punctul 31).

46 Situația este aceeași atunci când posibilitatea destinatarilor de a nu da curs actului în discuție este pur teoretică, voința acestora de a acționa în conformitate cu acesta fiind incontestabilă (Hotărârea din 5 mai 1998, Dreyfus/Comisia, C-386/96 P, Rec., p. I-2309, punctul 44; a se vedea în acest sens și Hotărârea din 17 ianuarie 1985, Piraiki-Patraiki și alții/Comisia, 11/82, Rec., p. 207, punctele 8-10).

47 Cu privire la primul criteriu, Curtea s-a pronunțat deja în sensul că desemnarea, într-o decizie de acordare a unei contribuții financiare comunitare, a unei entități regionale sau locale drept autoritate responsabilă cu realizarea unui proiect FEDR nu implică faptul că această entitate este ea însăși titularul dreptului la contribuția respectivă (Hotărârea din 2 mai 2006, Regione Siciliana/Comisia, citată anterior, punctele 29 și 30, și Hotărârea din 22 martie 2007, Regione Siciliana/Comisia, citată anterior, punctul 32).

48 Pe de altă parte, nici faptul că această entitate este menționată drept autoritate responsabilă cu cererea de contribuție financiară nu are drept consecință să o plaseze într-un raport direct cu contribuția comunitară, despre care se precizează în decizia de acordare că a fost solicitată de statul membru vizat și că a fost acordată acestuia (Hotărârea din 22 martie 2007, Regione Siciliana/Comisia, citată anterior, punctul 36).

49 În speță, rezultă de la punctul 4 din hotărârea atacată că Ente a fost constituit printr-o lege italiană, în vederea asigurării protecției și a valorificării anumitor ansambluri arhitecturale în regiunea Campania, că acesta reprezintă o grupare a diferite entități publice italiene, între care statul italian, și că Comisia nu are nicio legătură, de niciun fel, cu acesta.

50 În plus, rezultă de la punctul 5 din hotărârea menționată că cererea de contribuție din FEDR, în vederea realizării de către Ente a măsurilor de infrastructură preconizate, a fost adresată Comisiei de Republica Italiană, iar contribuția a fost acordată de Comisie acestui stat membru.

51 În aceste condiții, astfel cum a arătat și avocatul general la punctul 50 din concluzii, Republica Italiană, în calitate de destinatară a deciziei în litigiu, este cea care trebuie considerată titularul dreptului la contribuția în discuție.

52 Pe de altă parte, nu rezultă din hotărârea atacată că Ente era obligat, chiar în temeiul deciziei în litigiu sau al oricărei dispoziții de drept comunitar având vocație să reglementeze efectul acestei decizii, să ramburseze suma corespunzătoare cuantumului soldului contribuției comunitare dezangajate.

53 Dimpotrivă, rezultă de la punctul 7 din hotărârea atacată că, în decizia în litigiu, Comisia a menționat în mod expres posibilitatea Republicii Italiene de a nu iniția recuperarea sumelor deja plătite din proprie inițiativă beneficiarului contribuției financiare.

54 Rezultă din aceasta că, în mod contrar celor stabilite de Tribunal la punctul 43 din hotărârea atacată, simpla împrejurare că Ente a fost desemnat nominal, în al treilea considerent și la articolul 3 din decizia de acordare, drept beneficiar al contribuției comunitare nu este de natură să diferențieze situația juridică a Ente în raport cu cea a entităților în discuție în cauzele în care s-au pronunțat Hotărârile citate anterior din 2 mai 2006 și din 22 martie 2007, Regione Siciliana/Comisia, și nu implică, în consecință, că însuși Ente este titularul dreptului la contribuția respectivă.

55 Cu privire la al doilea criteriu, al afectării directe, rezultă din jurisprudența citată la punctul 45 din prezenta hotărâre că acesta este îndeplinit atunci când măsura comunitară are un caracter automat, iar punerea sa în aplicare decurge doar din reglementarea comunitară, fără aplicarea altor norme intermediare.

56 În speță, chiar faptul că autoritățile italiene și-au exprimat intenția de recuperare a sumelor primite în mod nejustificat de Ente constituie expresia existenței unei voințe autonome a acestora, în lipsa unor obligații în această privință în temeiul dreptului comunitar.

57 Rezultă din aceasta că, în mod contrar celor stabilite de Tribunal la punctele 46-48 din hotărârea atacată, împrejurarea că autoritățile italiene își exprimaseră intenția, într-o scrisoare adresată Comisiei, de a repercuta asupra Ente consecințele financiare ale unei eventuale decizii a Comisiei de desființare a contribuției comunitare nu este suficientă pentru a demonstra interesul direct impus la articolul 230 al patrulea paragraf CE.

58 Desigur, Curtea a statuat, cu titlu excepțional, că, în pofida inexistenței unor măsuri de executare adoptate la nivel național, reclamantul poate fi „afectat în mod direct" în sensul articolului 230 al patrulea paragraf CE, din moment ce alți factori, între care posibilitatea pur teoretică de a nu da curs deciziei în litigiu, permit să se concluzioneze existența unui interes direct al acestuia (a se vedea în acest sens Hotărârile citate anterior Dreyfus/Comisia, punctele 47 și 52, și Piraiki-Patraiki și alții/Comisia, punctele 7, 9 și 10).

59 Totuși, trebuie constatat că această jurisprudență nu este aplicabilă în speță.

60 Astfel, așa cum a subliniat avocatul general la punctul 64 din concluzii, constatările Tribunalului nu sunt suficiente pentru a formula o concluzie cu privire la comportamentul ulterior al destinatarului deciziei în litigiu. Afectarea directă a Ente nu poate fi dedusă din simplul anunț, care nu produce obligații din punct de vedere juridic, al intenției autorităților italiene de a recupera ajutorul de la acesta, în măsura în care, în special, nu se poate exclude că anumite împrejurări speciale pot determina Republica Italiană, prin faptul că deține o participație la Ente, să renunțe la solicitarea de la acesta a rambursării ajutorului în discuție.

61 De asemenea, este lipsită de relevanță jurisprudența în materie de ajutoare de stat citată de Ente în cadrul recursului său. Astfel, spre deosebire de practica urmată în general de Comisie în materie de ajutoare de stat declarate incompatibile cu piața comună, ale cărei decizii cuprind dispoziții prin care statele membre sunt obligate să recupereze sumele nejustificate de la beneficiarii ajutoarelor, decizia în litigiu nu i-a impus în niciun

fel statului membru vizat, astfel cum s-a amintit deja la punctul 52 din prezenta hotărâre, obligația de a recupera sumele de la beneficiarii finali.

62 În această privință, contrar celor susținute de Ente, nici obligația de a-l informa pe beneficiarul final nu poate fi asimilată unei astfel de dispoziții.

63 Rezultă din ansamblul considerațiilor de mai sus că Ente nu era vizată în mod direct în sensul articolului 230 al patrulea paragraf CE prin decizia în litigiu și că acțiunea sa la Tribunal era, în consecință, inadmisibilă.

64 Această concluzie nu este repusă în discuție de argumentul reținut de Tribunal la punctul 52 din hotărârea atacată, potrivit căruia necesitatea asigurării unei protecții jurisdicționale a garanțiilor procedurale conferite Ente, în special a celei de a fi autorizat în mod expres să își prezinte Comisiei observațiile, ar confirma că acestuia trebuie să i se recunoască calitatea procesuală activă pentru a acționa împotriva deciziei Comisiei.

65 Astfel, deși particularii trebuie să poată beneficia de o protecție jurisdicțională efectivă a drepturilor pe care le au în temeiul ordinii juridice comunitare (Hotărârile citate anterior Unión de Pequeños Agricultores/Consiliul, punctul 39, și Comisia/Jégo-Quéré, punctul 29, precum și Hotărârea din 22 martie 2007, Regione Siciliana/Comisia, citată anterior, punctul 39), invocarea dreptului la o astfel de protecție nu poate totuși repune în discuție condițiile prevăzute la articolul 230 CE.

66 Conform unei jurisprudențe constante, protecția jurisdicțională a persoanelor fizice sau juridice care nu pot, din cauza condițiilor de admisibilitate prevăzute la articolul 230 al patrulea paragraf CE, să atace în mod direct actele comunitare de tipul deciziei în litigiu trebuie asigurată în mod eficient prin căile de atac în fața instanțelor naționale. Conform principiului cooperării loiale prevăzut la articolul 10 CE, acestea sunt obligate

să respecte și să aplice, în cea mai mare măsură posibilă, normele interne de procedură care guvernează exercitarea căilor de atac, într-un mod care să permită persoanelor menționate să conteste în justiție legalitatea oricărei decizii sau a oricărei măsuri naționale privind aplicarea față de acestea a unui act comunitar precum cel în cauză, invocând lipsa de validitate a acestuia din urmă și determinând astfel aceste instanțe să sesizeze Curtea în această privință prin intermediul unor întrebări preliminare (a se vedea Hotărârile citate anterior Unión de Pequeños Agricultores/Consiliul, punctele 40-42, Comisia/Jégo-Quéré, punctele 30-32, și Hotărârea din 22 martie 2007, Regione Siciliana/Comisia, punctul 39).

67 Prin urmare, Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a considerat că Ente este vizat în mod direct prin decizia în litigiu. În consecință, hotărârea atacată trebuie anulată.

Cu privire la admisibilitatea acțiunii formulate de Ente

68 Conform articolului 61 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție, aceasta, în cazul anulării hotărârii Tribunalului, poate fie să pronunțe hotărârea definitivă privind litigiul, în cazul în care acesta se află în stare de a fi judecat, fie să retrimită cauza la Tribunalul pentru a se pronunța asupra acesteia.

69 În speță, Curtea consideră că dispune de toate elementele necesare pentru a se pronunța ea însăși asupra admisibilității acțiunii introduse de Ente la Tribunal.

70 Pentru motivele expuse la punctele 49-66 din această hotărâre, nu se poate considera că Ente este vizat în mod direct prin decizia în litigiu.

71 În aceste condiții, acțiunea introdusă la Tribunal de Ente trebuie respinsă ca inadmisibilă.

Cu privire la recursul Ente/Comisia (cauza C-455/07 P)

72 Având în vedere inadmisibilitatea acțiunii introduse la Tribunal de Ente, recursul acestuia privind hotărârea atacată a rămas lipsit de obiect, în măsura în care Tribunalul s-a pronunțat asupra temeiniciei acestei acțiuni, astfel încât nu mai trebuie examinat.

Cu privire la cheltuielile de judecată

73 Potrivit articolului 69 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, aplicabil procedurii de recurs în temeiul articolului 118 din același regulament, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia a solicitat obligarea Ente la plata cheltuielilor de judecată, iar acesta a căzut în pretenții, se impune obligarea acestuia la plata cheltuielilor de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară și hotărăște:

1) Anulează Hotărârea Tribunalului de Primă Instanță al Comunităților Europene din 18 iulie 2007, Ente per le Ville Vesuviane/Comisia (T-189/02), în măsura în care prin aceasta s-a declarat admisibilă acțiunea introdusă de Ente per le Ville Vesuviane, având ca obiect anularea Deciziei D (2002) 810111 a Comisiei din 13 martie 2002 privind încetarea acordării contribuției financiare din Fondul european de dezvoltare regională (FEDR) cu titlu de investiție în infrastructură în Campania (Italia) privind un sistem integrat de valorificare în scopuri turistice a trei vile vezuviene.

2) Respinge ca inadmisibilă acțiunea formulată de Ente per le Ville Vesuviane având ca obiect anularea deciziei menționate.

3) Nu este necesar să se pronunțe asupra recursului formulat de Ente per le Ville Vesuviane.

4) Obligă Ente per le Ville Vesuviane la plata cheltuielilor de judecată aferente procedurii în fața prezentei instanțe, precum și a celor aferente procedurii în primă instanță.

Semnături